

FÜGGETLEN MAGYARORSZÁG

„A legnagyobb cél pedig itt, e földi létben
ember lenni mindég, minden körülményben”
(Arany János)

„Az igazat mondd, ne csak a valódit.”
(József Attila)

A rendszerváltozás veszteségeinek érdekvédelmi, közéleti, politikai Hon-LAPJA

Nyomdai kiadását alapította: **1993-ban az állampolgári érdekvédelmet országos hatókörben ellátó**
társadalmi szervezet, a

FÜGGETLEN NÉPKÉPVISELETI SZÖVETSÉG /FÜNÉSZ/

Szemtanúk magántörténelme – avagy:

cseppekből áll a tenger

Beszéljünk a **szocializmusról** a visszaemlékezések tükrében

A kizsákmányolás különféle elemeivel bőségesen elárasztott mai **kapitalista társadalmunkban szünni nem akaróan zajlanak a közelmúltbeli, sőt, a még korábbi történelmünk eseményeinek átértékelései**, ami a jobbítás, a tisztábban látás végett helyes gyakorlat lehet. Ám az új minősítések során óhatatlanul történik meg, hogy kellő indok nélkül, s főleg politikai célból, a régebbi **fehérből szürkét**, esetleg **feketét**, a **feketéből** pedig **világosat**, vagy **fehéret** fabrikálnak. E vonatkozásban észrevehető, hogy egyesek úgy járnak el, mintha a zsebükben lenne a bölcsek köve, s akkor is axiómáznak, ha annak nincs meg az aggálytalan bizonyítéka, legfeljebb csak az alaptörvényi háttere. Az ilyen „előállított” történelmi események pedig aligha lehetnek egyebek, úgymond **piacosított alternatív termékek**nél. Ezekre a fiatalabbak talán vevők is lehetnek, ám a több évtizedes élettapasztalattal rendelkezők kevésbé tudnak mit kezdeni velük, hiszen a múltunk egyes epizódjainak **jó-**, vagy **rosszként** ábrázolásait minimum történelmietlenként fogják fel, hiszen azok egy részét nem így élték át, vagy nem így tanulták.

Világhálós **népűjságunk**, a **FÜGGETLEN MAGYARORSZÁG** ilyen kérdésekről is közöl írásokat, nemegyszer az emberek visszaemlékezései, vagy a meggyőződésai alapján, de az ebbéli eseményeket korántsem versenyeztetni akarja, csupán azt kívánja elősegíteni, hogy egyoldalúsággal ne lehessen homályban tartani, korlátozni, elhallgatni e témakörök eddig másképpen ismert tudnivalóit.

*

JÁSZBOLDOGHÁZARÓL JELENTEM III.

Személyes emlékmorzsák az 1956-ban történetekről

E sorozat megelőző két része az 1956. október 29-ig történeteket idézi vissza, ahogyan azokat átéltem a jászsági szülőfalumban. A befejező epizódok most az október 30-a és december vége között lezajlott történetekről, tragikus eseményekről szólnak, az emlékeim tükrében.

Azzal kell kezdenem, hogy bár az időszaki munkák /répaszedés, kukorica-szár betakarítás, szántás, őszi vetés/ lényegében zavartalanul folytak az Új Élet Termelőszövetkezetünkben, a rádióból egyre riasztóbb és ellentmondásosabb eseményekről értesültünk, ami óhatatlanul felzaklatta a tagsági közérzetet, nyugalmat. Lassan kialakult a képlet, mi is zajlik voltaképpen jó egy hete országunkban. Csakhogy a dolgoknak akkor is már két olvasata volt.

Az egyik, a harsogóbb a nyugati közlésekből áradt, amelyek egyértelműen szabadságharcról, a nép egészének felkeléséről szóltak az erőszakos kommunista rendszer ellen. Itt mindenképpen vezérlő szerepet töltött be a Szabad Európa Rádiója, a Szabad Magyarország hangja, amely szinte percről percre figyelemmel kísérte a magyarországi fejleményeket, szinte utat mutatva a felkelőknek, hol és mit tegyenek. Olykor hivatkoztak a beszámolóik, tudósításaik a recski, vagy a nagybaracscai internálótáborból kiszabadultak információira is, akik úgymond akciós ötletekkel is előjöttek. E vonatkozásban minden mondatuk a jól-értesültség igényét sugallta. Ehelyütt azonban ki kell térnem két friss információra:

A SZER-nek nem volt közvetlen értesülése a magyar eseményekről

A magánkézben lévő Echo kereskedelmi Televízió nemrégén készített interjút Skultéty Csabával, a Szabad Európa egykori munkatársával, szerkesztőjével, aki Ambrus Márton álnéven szerepelt az éter rövidhullámain. Arra a kérdésre, honnan kapta a szerkesztőségük müncheni központja az értesüléseket, pofonegyszerűen válaszolta: SEHONNAN, ők csak a Kossuth Rádió-ban hallottak alapján dolgoztak.

Majd elmondta, készítették interjúkat a külföldre kijutott bebörtönzöttekkel, internáltakkal is. Utóbbiak sorában az egyik hosszasan beszélt a gyomorforgató „élményeiről”, amelyeket Recsken tapasztalt. Az egy óránál is hosszabb beszélgetést azonban nem adta le a SZER vezetése, amíg nem talált más bizonyítékokat is az elhangzottak hitelessé tételére. Ezek sorában sikerült meglelni az országból kiszökött személy Párizsban élő egyik hozzátartozóját, akivel szót váltottak a rádió illetékesei. Ő kerek pereg megmondta, nem kell túlságosan hinni a rokonának, hiszen gyakran szokott lódtítani.

És most vissza az 56-os napokhoz:

Az egyik késői délután éppen a lehullt falevelek gereblyezésével voltam elfoglalva a tanyai házunk mögötti gyepen, amikor észrevettem a távoli északi térségben magasba törő lángnyelveket. Csak sejtésem volt arról, hogy a tőlünk körülbelül 18-20 kilométerre lévő Jászberény felől jöhet ez a félelmetes látvány.

Leégett a templomtorony

Másnap reggel, a tejcarnokban járva tudtam meg, hogy foszforos lövedék találta el a jász főváros katolikus főtemplomának több mint 50 méteres tornyát, ami leégett. E településről Boldogházára érkezők mondták el, hogy Berényben is harcok folynak, amiben néhány tucatnyi fegyveres vesz részt, akiknek tagjai olykor tetszés szerint lönek bármire, bárkire, s már ledöntötték a szovjet hősi emlékművet is. Sőt, megtámadták a városi szovjet katonai egységet, amely viszonzván a tüzet, eltalálta az említett tornyot.

Mivel a községünk lakóinak zöme katolikus, akik Jászberénybe járva, sokszor felkeresték a szép templomot, értesülve az épület eme ékességének tönkretételéről, egyre izzóbb gyűlöletet éreztek a rendzavarókkal szemben.

Ám a rombolások, pusztítások, könyörtelen megfélemlítések, zaklatások, bestiális gyilkosságok hírei mind több helységről érkeztek hozzánk. A borzalmas beszámolók sorában hangzott el: a börtönből kiszabadultak között nem kevesen vannak mindenre elszánt bűnözők is, felkelőként álcázva magukat, akik olykor válogatás nélkül ölik meg azokat a részükről ismeretleneket is, akikkel az útjuk során összefutnak.

Berontottak a zsidók szociális otthonába

És a szomszédos Tápiógyörgyéről szintén kaptunk félelmetes közlést arról, hogy röviddel ezelőtt a helyi zsidó szociális otthon lakóit is inzultálták oda berontott géppisztolyosok, akik beteg embereket kiborítottak az ágyukból, s összerugdosták őket, azt ordítva, hogy az „életetek van utunkban”.

Azután elkövetkezett november elseje, Mindenszentek napja, de a felfordulás, a vérontás akkor is folytatódott. A rádiós híradásokból tudtuk meg, több nagyváros temetőibe rettegve mentek az emberek, tartva attól, hogy a váratlanul rájuk támadó gyilkosok golyózápora után már sohasem térhetnek vissza otthonukba. Jó megfigyelhető volt, hogy a nyugati propaganda szócsövei, a fegyvereseket kivétel nélkül a nép hú fiainak, a szabadság harcosainak, a függetlenség kivívóinak, a budapesti és a területi rádióadók pedig csöcseléknek, gazfickóknak, brutális ellenforradalmároknak, banditáknak titulálták.

Bár folyamatosan hallható volt az éter hullámain, hogy a gyári, üzemi termelés akadozott, számos helyen le is állt, környezetemben viszont azt tapasztaltam, hogy a parasztemberek dolgoztak a földeken, s a háziállatokat gondozták. Így történt mindez a termelőszövetkezetünkben is. Esténként persze összejártak a szomszédok, megvitatni a rettenetes fejleményeket. Hozzánk is eljött a közelünkben lakó Balogh Imre bácsi, aki tsz-tag volt, meg a Bodó Pista bácsi, aki egyénileg gazdálkodott. 14 éves gyerekként ott sündörögtem az ilyen esti eszmecsereken, ahol újra és újra elhangzott:

Az ég egy világon semmi értelme ennek véres felfordulásnak, attól meg az Isten mentsen meg, hogy visszahozzák a földbirtokosok, meg a méltóságok 1945 előtti világát. Semmiféle ilyen változásra nincs szükség.

12 évesen volt cselédlánny

Édesanyám, László Ilona emlékeztetett arra, hogy nem is olyan régen, 1933-ban, tizenkét évesen már muszáj volt elmennie cselédlánynak a szomszédos Tápiógyörgyére, ahol egy orvos családnál lett afféle mindenese. Fekhelye a konyhában volt egy kanapészerű alkalmatosságon. Reggel korán ébredt, hogy a doktor úr cipőjét kifényesítse, mikorra ő fel kel, a tűzhelyet szintén ragyogóra kellett megtisztítania, a távoli kútról pedig kannákban odacipelnie a vizet. Azután pedig a helyiségek takarítása volt a feladata. Megbízhatóságát többször kipróbálta az orvos felesége, amikor szándékosan hagyott a padlón, vagy a székeken összegyűrt papírpénzt, esetleg

aranygyűrűt, -nyakláncot. Ő azonban minden ilyen talált dolgot azonnal odaadott a nagyságos asszonynak. Végül is elégedettek voltak vele a gazdái, s bár ott megtanulta a házimunka pontos végzését, amiért fizetést kapott, mégis nagyon hiányzott az, hogy gyerek legyen akkor, amikor valójában még gyerek volt, igényelve a játékot, a gondtalanságot. De hát a Horthy-rezsimben nem keresett annyit a féllábú, hadirokkant édesapja a napszámosi munkával, hogy tisztességesen eltarthassa őt és a testvérét.

— Dehogyan akarom, hogy újra bekövetkezzenek azok az ínséges idők! — zárta emlékeit Anyukám.

A beszélgetések további része a közelmúlt évekre terelődött. Ezekből kiindulva is rendkívül károsnak minősítették az országban zajló szörnyűséges felfordulást.

Nem állami zabra a kötelező beszolgáltatás

— Nagy ravasz ez a Laci — tért át egy másik témára Pista bácsi, utalva a községbeli egyik nagygazdával történt nem régi találkozására, s így folytatta: — Tele az ólja disznókkal, birkákkal, tyúkokkal, libákkal, pulykákkal, az istállója meg lovakkal, tehenekkel, s el kezd nekem nyüszíteni a kocsmában, miután már bedobtunk pár féldecit, hogy padlóra viszi őt ez az állami zabra. Mármint a beszolgáltatás. Mert hogy sokat elvisz a termésből, meg a baromfikból is. Mondom ám neki, hogy úgy tudom, 23 holdad van, nekem meg három sincs, mégis fenntartom a családot. Erre föl kiböki, hogy a vásárba jobban járna, ha ott értékesítené a fölöslegét. Én meg válaszolom, hogy magánérdekről beszélsz, a begyűjtés meg közérdek. Mire legyintve hozzáteszi – azt meg leszarom!

— A helyzet az, hogy ezzel a beszűküléssel, rövidlátással, meg a nemtörődőséggel van itt a baj — vette át a szót Imre bácsi, aki tsz-tag. — Épp a múltkor olvastam a Szabad Földben, hogy a hazai iparban már százezreket foglalkoztatnak, s a városiasodás is gyarapodóban van. Akik ilyen helyen dolgoznak, meg laknak, bizony joggal igénylik a biztonságos ételkészítést-ellátást. Ahhoz meg alapanyag szükségeltetik, amit az állam kötelezően kell, hogy begyűjtsön, hiszen a paraszti porták nagyon elaprózottak, s nem olyan terv szerint vetnek-aratnak mint az állami gazdaságok, meg a téeszék. Különbözik meg úgy tudom, mert a postás egyszer mondta, Laci semmiféle újságot nem járát, mert tojik a Rákosi rendszerre, amiről azt tartja, mindenbe beleugat.

— Tudjátok — kapcsolódott a beszélgetésbe édesapám, Velkei Antal —, ez a vagyonos réteg, vagyis a kulákság nagy része eléggé önző emberekből áll, akik maguknak akarnak mindent bezsebelni. Pedig rájuk is a földterületük aránya szerint van kivetve a beadási kötelezettség. De hát mért lenne az zabrálás, vagy ahogy ők mondják, zabra? Hiszen minden leadott tojáshoz, tejhez, búzához, baromfihoz, miegymáshoz meg van az értelmes rendeltetése.

A kis eszmecsere végén szóba került, lehetett hallani arról, ha valaki szándékosan nem akart teljesíteni, vagy ha a tartozását nem tudta alátámasztani ész érvekkel, akkor a szabotálók listájára került, ami eljárást vont maga után. Ilyenkor persze lehettek hivatali túlkapások a helyhatóságok részéről, ami eseteként a családok súlyos sérelmével is járhatott. De Jászboldogházán ilyen kirívó cselekményekről nem fújt a szél, nem zörgött a haraszt.

Elköszönve az esti látogatóink, még hozzátették: Mióta meg van a Magyar Dolgozók Pártja, meg a tanácsrendszer is működik, itt, helyben sokat fejlődünk, gazdagodtunk, villannyal, portalanított utakkal, járdákkal, közkúttal rendelkezünk, van iskolánk, boltunk, orvosunk, bábánk, hentesünk. Ezt akarják valakik most szétverni?

Az utolsó szavaik idején már bekapcsoltam a Szabad Európát, amely szinte diadalmasan jelentette: kiterjedélyesedik ország szerte az ellenállás, s a jelszó mindenütt, hogy ruszlik haza!

A légynek sem ártó szovjet katonák

Mikor a szomszédok elmentek, a szüleimtől megtudtam, az elmúlt években többször megfordultak Jászberényben, a piacon és a vásáron, s legfeljebb odamenet, meg onnan jövet találkoztak szovjet katonákkal, akik szabad idejükben, kis csoportonként, a légynek sem ártva közlekedtek gyalogosan a járdákon, tereken. Persze előfordult, hogy katonai konvojuk a közutakat használva vonult, de hosszasan akkor sem akadályozva a forgalmat. S még azt is elmondták, nemrégén híre járt, hogy a téli nagy hófúvások idején, a városi szovjet haderők hernyótalpas gépeikkel segítették a beteg emberek és szülő nők kórházba szállítását. Mindezek után döbbenetes az ellenségeskedés irányukban, s velük szemben, akiknek köszönhetjük a német leigázók, megszállók kiűzését országunk területéről.

Az éjszaka, álmomban, apró epizódok révén jöttek elő az este hallottak, amelyek révén voltam magam is felkelő, meg üldözött bandita. És nagyon félttem. De főleg a kutyaugatástól, amely kora hajnalban zavart fel, úgy rémlik, november 2-án. A Porteleken lakó Járomi János keresztapám érkezett hozzánk biciklivel. Hozott hurkát, kolbászt, tepertőt, oldalast, pecsenyehúst, szalonnát, hájas pogácsát, merthogy disznóölés után voltak. Amint kipakolt mindent a kosarából, ijedten mondta a szüleimnek, csak úgy suttogva a konyhán, de én mindent hallottam a szomszédos, nem becsukott ajtajú szobában:

— Nagyon vigyázzatok! Az egyik jászberényi ismerősömtől tudom, hogy listázni kezdik azokat, akik a téeszek tagjai. Állítólag amolyan suhanc-félék vállalkoztak minderre, s teherautóval keresik fel a kiszemelt helyszíneket. Puskát is visznek magukkal. A közelünkben haladtak el tegnap éjszaka, s valakikre rá is lőttek. Mindenki retteg nálunk. Nem tudni, mi lesz itt még.

Hajtóvadászat indult

Anyukám, Apukám ijedten, letörten kísérté be hozzám a keresztapámat, akivel pár szót váltottam, de már nyúltam is a rádió gombjához, hogy hallgassam a legújabb közléseket. Az egyik adón így hangzott az első hír: valóságos hajtóvadászatot indítottak az ellenforradalmárok hazánkban a kommunisták, valamint az állami hatóságok, az ifjúsági szervezetek és a termelőszövetkezetek vezetői, tagjai ellen. Egyelőre a nevüket jegyzik fel, nem kizárhatóan likvidálási szándékkal.

A rokon erre úgy reagált:

— Borzalmasan fel van itt már minden kavarva. A legcélszerűbb, most félrehúzódní, kívárni. Mifelénk lassacskán már a tanyájukat sem hagyják el az emberek. A kifejt tehéntejet nem merik már a csarnokba elvinni, azt megetetik a disznókkal, macskákkal. Kenyeret, kalácsot maguk készítenek, a levágott állataik húsát sütik meg, tüzelőjük van, mert az öreg fáikat kitermelik, a saját kútjuk pedig adja a vizet. Erről az embervadászatról pedig annyit: több ávós ismerősöm is van, azok alapján nem rossz emberek, a rendet védik, a társadalmi fegyelmet őrzik. Persze egy szolgálatot teljesítenek, ami azzal jár, hogy a közérdekű kötelezettségeiket nem teljesítőket esetenként „osztályidegenként” kell kezelniük.

Marharépa levelei alatt lapultunk

Amint keresztapám távozott, a szüleim rögtön értesítették a szomszédokat, azok pedig csakhamar elérték a tsz-elnökét is. Aki már tudott efféléről, de nyugalomra intett, mondván, nem eszik a kását olyan forrón. Azért óvatosságot kért mindnyájunktól, s rendkívüli összetartást. Ezt követően apukám is másodmagával dolgozott a raktárban, hogy minden lépésének, illetve az ottani történésnek legyen tanúja.

Tőlem elvették a megbízatásomat, azt, hogy a szomszédos tanyában etessem a tucatszámú hízó csöves kukoricával, amit az ottani zárható góréból tologattam talicskával az istálló egy részéből

átalakított ólba. A tároló-hely kulcsát is át kellett adnom édesapámnak, aki akkor, raktárosként a betakarított termés megőrzéséért, védelméért felelt. A disznók gondozását a felnőttek végezték a továbbiakban. A terménydarálósunkat is éberségre intették, nehogy valaki külsős ember olyan gabonát hozzon be, amelybe esetleg robbanószer is el van keverve.

Akkor tájt még nagyon ritka volt a táskarádió, ám az egyik tagtársnak sikerült valahonnan hozzájutnia, meg a működtetéséhez szükséges lapos elemekhez is. A készüléket mindig vitte magával, hogy lehetőleg minden a híradást hallgasson. Figyelte a magyar közléseket, de a külföldieket is. Egyre idegesebbé, izgatottabbá vált, így ment el a rendkívüli vezetőségi ülésre is, mint testületi tag. Ott úgy nyilatkozott, fel kell készülni arra, hogy felbomlik a tsz-ünk.

Aznap késő délután édesanyámmal kimentünk a közeli tsz-földre, hogy marharépaleveleket hozunk a házinyulainknak. Enyhén ködös volt az idő. Talán öt perce gyűjtöttük már a zöld színű leveleket, amikor a községünk központja felől erős morajlás hallatszott. Hamarosan láttuk ám, hogy egymás után több tehergépkocsi tart errefelé. Mint hogy a közüttől talán 200-300 méterre, tehát ideális lőtávolságra lehettünk, azonnal döntenünk kellett, vagy elfutunk a répatábla közepe felé, vagy bebújunk az út alatti kanálisba, a betonfalú vízelvezetőbe. De gyorsan jöttek a járművek, így egyik megoldást sem választhattuk. Maradt hát a legkézenfekvőbb módszer: a földből jól kiálló marharépák közé feküdtünk, úgy, hogy teljesen eltakarjanak a széles levelek. Lapultunk tehát, mint az üldözöttek. Szerencsére nem vettek észre bennünket a gépkocsik platóján is álló személyek. Hogy kik voltak nem tudom. Azt később hallottam csak, hogy Budapest felé menet tűzharcba keveredtek. Közülük nem mindenki maradt életben.

November 3-án reggel a helyi tejátvevő azt mondta, már nem fogadja el azt a 10 liternyit, amit vittem, mert egyelőre szünetel az elszállítás, meg a feldolgozás. A csarnokból hazamenet ekkor megint csak bementem a tanácsházán hivatalsegédként dolgozó és állandóan ott kvártélyozó nagyapámhoz, aki friss információkkal szolgált:

— Hát nem tudni, mi lesz. Voltak itt tegnap a Járási Tanácstól, s amíg az érkezett hivatalnok tárgyaltak a helyi tanács végrehajtó bizottsági tagjaival, a sofőr a szobámban ülve, sok mindenről beszélt. Tőle hallottam, hogy Jászberényben már elkergették a városi vezetést, s helyére forradalmi bizottság került, akik között a Horthy-rendszer egykori kegyeltjei, rendőri vezetők nagybirtokosok vannak. A megalakult helyi nemzetőrséget pedig volt csendőrök irányítják. Elkezdődött valamiféle listázás is, amit az egykori jegyző vezérel. A párt és az állam városi vezetői, akiket ugyan már kivétel nélkül Rákosi pribékjeinek nevez az összeálló új politikai garnitúra, persze még kezükben tartják valamennyire a gyeplőt. Az viszont tény, hogy nagy a zűrzavar mindenütt. Igaz, a lakosság zöme nem vesz részt semmiben, kivár.

Mindezeket hallva, már éppen felpattanni készültem a bringára, amikor a tanácsházánál, ahol a hivatali tevékenység szünetelt, egy ütött-kopott autó fékezett, ahonnan három lódenkabátos ifjú ember szállt ki. Egyikük a kocsi alá kúszott, s ott valamit ütögetett, a másikuk odajött nagyapámhoz, akitől egy pohár vizet kért, amit azonnal megivott. Majd elmondta, a kerekeknél lehet valami zűr, s lehet, hogy az autót fel ellene emelni a javításhoz, de ilyen eszközük nincs. Nagyapám javasolta, talán ha egy adag apró fát tennének a kocsi alá, akkor kivehető lenne a kereke, s a tengelyhez is hozzáférhetnének. Majd a szeneskamrára mutatva mondta: itt a hasábokra vágott tűzifa.

— Na, Öcsi — mutatott rám a lódenkabátos —, segíts kihordani a fát. Mire én rögtön hozzákezdtam a művelethez. Talán 20 vödörnyit vittem az autó mellé. Amint ott álltam, ezek az ifjú emberek alig beszéltek, inkább csak egymásnak szemmel intettek. Végül is az alkalmi technika bevált, az autót annyira fel lehetett emelni, hogy a kerekei kiszedhetők lettek, így a javítás megtörténhetett, amelyhez harapófogót, kalapácsot szintén a nagyapám adott. Csaknem 3 órát vett igénybe ez a foglalatosság. Én ott álltam a közelükben, s a nagyapám is. Ahogyan ezek az ismeretlen ott szorgoskodtak, rápillantottam az autójuk hátsó ülésére, ahol egy ruhával letakart fegyver csövét láttam meg. Nagyon megijedtem.

A munka végeztével egy lavórnyi vizet, meg valami kéztisztító szert kértek a lódenesek, amit meg is kaptak. Majd udvariasan megköszönve a segítségünket, velem is kezét fogva távoztak. Pár lépés után azonban, az egyik visszajött és megkérdezte nagyapámtól, hogy ismer-e valakit a helyi tsz tagjai közül.

— Hát hogyan... — válaszolta, majd rám emelve tekintetét, így folytatta: — Ő az unokám, akinek édesapja, vagyis a vejem az Új Élet-ben keresi a kenyerét.

A lódenkabátosok visszafordultak

Az ifjú ember megrökönyödve hallotta a választ, s szinte zavartan indult a társai után. Azután beültek a gépkocsiba, ahol jó öt pedig beszélgettek. Azután visszafordultak, s elindultak arrafelé, ahonnan jöttek. Májig nem tudom, kik voltak, mit akartak.

Odahaza persze mindent elmondtam szüleimnek, akik értesítették erről a vezetőséget is, közöttük a táskarádiós tagtársat. Ő nemsokára eljött hozzánk, ahol sokfélét elmondott az akkor helyzetről, amit a különféle hullámhosszak révén megtudott. Például ezeket:

A Nyugat már biztos benne, hogy nálunk gyakorlatilag vége a bolsevista rezsimnek, s újra visszatér a Horthy Miklós rendszere. Folyamatosan erről szónokol a Szabad Európa, az Amerika Hangja, meg a londoni, a párizsi, a római, a madridi rádió. Szerintük az egész magyar nép szabadságharcossá vált, s már egyöntetű a szándékuk arra vonatkozóan, hogy gyökerestől kell kiirtani a szovjet-féle zsarnokságot. És a Nagy Imre kormánya is lényegében ezt akarja.

Más források azonban arról beszélnek, hogy bár már szinte fékevesztetten tobzódik nálunk az ellenforradalmi banditizmus, hiszen a határunk is nyitva áll a reakció megtestesítői, így a volt földbirtokosok, gyáriparosok, bankárok, grófok, bárók és a felszabadulás előtti kapitalista rendszer arisztokráciája, hivatali gépezete előtt, a nép azonban kisebb-nagyobb formációkba tömörülve igyekszik keményen szembe szállni a betolakodókkal. Sok helyen a munkásokból verbuválódott őrségek védik a gyárakat, üzemeket, a termelőszövetkezetek, állami gazdaságok rendjére pedig vadászpuskákkal és kézi szerszámokkal ellátott önkéntes brigádok vigyáznak.

Sikertelen volt a segélygyűjtés

Még aznap kora délután ismeretlen autós emberek érkeztek községünkbe, akik pénzt, élelmiszert, ruhát akartak gyűjteni, mondván, ezek a segélyek kellenek a szabadságharcosoknak, meg az egyszerű embereknek, akiknek már elfogyott az életükhöz szükséges muníciójuk. Többen, főleg azok, akik rokonszenvvel figyelték a számukra kedvező változásokat — közöttük a nagygazdák —, adományoztak e személyes gyűjtések során. Legtöbbször, így a tsz-tagok is, azonban elfordultak a kunyerálóktól, azt hangoztatván, közönséges gyilkosokat, országfelfordítókat nem támogatnak. A két gépkocsi sofőrje, akik a nagyapámtól kértek útbaigazítást arról, merre kell menniük a községben, eltávozásuk előtt elköszöntek tőle is, nem titkolva csalódottságukat, hogy e kiruccanásuk nem volt sikeres, mert itt egymástól eltérően gondolkodnak az emberek.

Az esti órákban az Új Élet sok tagja összegyűlt az egyik tanya nagyobb helyiségében, meghallgatni Mindszenty bíboros rádióbeli szózatát. Eme érdeklődés egyik magyarázata volt, hogy Jászboldogháza döntően katolikus lakosokból állt, akik az egyház szerepét nagyra becsülték, fontosságát tiszteletben tartották. Hogy mi történt ott, arról a szintén jelen lévő édesapám számolt be:

— Tagtársunk táskarádiójára figyelve vártuk a közvetítést. Előtte azonban több féléről esett szó. Voltak közöttünk olyanok, akik a távol lakó rokonaiktól nyert értesüléseiket osztották meg velünk, például azt, hogy már több ezer ember van szerte az országban listázva, akiket rövidesen összeszednek egy eseti táborba, akiket az orgoványi fehérterrornál alkalmazott módon, vagyis

kínzások közepette végeznek ki. Mások elmondták, a nagyvárosokban élő ismerőseik szerint nem lehet sok idejük hátra a fosztogató, romboló, gyilkoló bandáknak, mert a szocialista tábor országai segítséget fognak nyújtani nekünk. Szóval a félelem és a remény vibrált e beszélgetéseken, amikor végre megszólalt Mindszenty. Aki a népi demokráciát, már mint „bukott rendszert” minősítette, kijelentvén, hogy végeznek a köztulajdonon alapuló szocialista renddel, majd közölte: minden vonalon meg kell történnie a törvényes felelősségre vonásnak.

Csalódást okozott a bíborosi nyilatkozat

Mint édesapám hangsúlyozta: a termelészövetkezet jelen lévő dolgozói úgy értelmezték, ez a katolikus főpap lényegében ellenük is fellépett, s a szövegéből korántsem a krisztusi megértő, megbocsátó szeretet tükröződött, inkább a leszámolás sátáni könyörtelensége. A tagtársak közül többen vélekedtek úgy, hogy e bemutatkozásával csalódást keltő egyházi személyiség a saját sértődöttségét igyekezett kivetíteni milliókra, amelyekre hivatkozással mondta el a magáét, holott a hívek tömegével egyáltalán nem találkozhatott a börtönben fogva tartásának, majd a házi őrizetének éve alatt.

Hát eléggé rossz hangulatban váltak el egymástól a szövetkezeti közösség akkor egybesereglett képviselői, akik szétszéledésük előtt még felfigyeltek a táskarádióból ordítóan áradó nyugati tudósításokra, hírmagyarázatokra, felhívásokra, amelyek már a proletárhatalom végét prognosztizálták. Jó néhányan azt is elmondták, holnap reggel azért elkészítik azt a személyes csomagot, amit magukkal visznek, ha támadás érné a közösségi munkahelyüket, meg a családjukat.

Bár néhány nap óta már valamennyi tsz-tag ismerte a Nagy Imre kormány döntését a Varsói Szerződésből való kilépésről, meg az örökös semlegesség kinyilvánításáról, s tudott a munkástanácsok aktivizálódásáról is, ez a helyzet azonban még nagyobb félelemmel, bizonytalansággal töltötte el az Új Élet-hez tartozó embereket, meg a boldogháziak egyéb, számottevő részét is. Közöttük volt a másik, a bérma-keresztapám, a település északi részén lakó Velkei Sándor is — ő Apukám bátyja volt —, aki éjjél előtt jött el hozzánk biciklivel, mondván, rettenetes állapot következhet be. Ha súlyos veszélyt érzünk, látunk, azonnal menjünk el hozzájuk, ahol biztosítanak számunkra helyet, s a tanyával, az állatokkal, a vagyonnal pedig ne törődjünk, csak az emberélet védelme a legfontosabb ilyenkor.

November 4-e mindent eldöntött

Bizony alig, vagy talán egyáltalán nem aludtunk azon az éjjelen és mindez a hat hónapos terhességét viselő édesanyám számára volt a legnehezebben kibíráható, aki már nagyon megbánta e gyermekvállalását. Én is nyugtalan voltam, s úgy hajnali 4 óra körül elkezdtem csavargatni a világverőre átalakított telepes rádióink állomáskereső gombjait, amelyek révén innen is, onnan is jöttek magyar szövegek, de a zavarásoktól alig érthetően. Majd hirtelen drámai gyorsasággal változó eseményeknek lettünk fültanúi:

Először Nagy Imre miniszterelnök jelentette be: a szovjet hadsereg alakulatai támadást intéztek a főváros ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a független, demokratikus magyar kormányt. S még azt is közölte az ország népével, meg a világ közvéleményévé, hogy a kormány csapatai harcban állnak.

Nem sokkal később a szolnoki rádióból hallottuk a közlést, hogy megalakult és működni kezdett a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, amely katonai segítséget kérve a Szovjetunió kormányától, hozzákezdett az ellenforradalom felszámolásához, a néphatalom megvédéséhez, s a szocializmus további építése feltételeinek megteremtéséhez.

A tsz-elnök, Muhari István reggel 9 óra előtt ama kijelentéssel toppant be hozzánk:

— A mai nap mindent eldöntött. Teljesen vége lesz ennek a zűrzavarnak. A mi feladatunk most, hogy úgy vigyázzunk a közösre, mint a két szemünkre! Ismeretlen, őgyelgő alakokat ne engedjünk a szövetkezet területére, óvjuk a raktárkészleteket, az állatállományt, a gépeinket! Az aktuális gazdasági tennivalókat pedig végezzük el maradéktalanul! Kiépítettünk egy saját hírláncot, ami azt jelenti, hogy például az Eszes családtól a Velkei család kapja a közlést, amelyet a szomszédos Balogh családhoz kell továbbítani. Mert legyünk óvatosak, ugyanis a mi létünket még azok is károsnak láthatják, akikről fogalmuk sincs, emiatt bármikor bekövetkezhetnek a váratlan és károsító cselekmények a vagyonunk, meg a személyünk ellen.

A konszolidáció zökkenők nélkül ment végbe

Noha az ország számos részében még hetekig tartott a fegyveres küzdelem a barikád két oldalán állók között, itt, a jászságban hamarosan lecsillapodtak a felzaklatott kedélyek, vagyis a gazdaság- és életműködés helyreállítása, tehát a konszolidáció voltaképpen zökkenők nélkül ment végbe. Községünkben, Jászboldogházán, ahol nem volt áldozat, az átlagosnál is hamarabb visszakerült minden a korábbi, rendes kerékvágásába. Megtartották a soron lévő tanácsulást, dolgozott a közigazgatásunk, az iskolában folyt a tanítás, a kereskedelem újból végezte az értékesítő munkáját. Én pedig ismét megkezdtem a tejet vinni a helyi csarnokba.

Csak az Új Élet Termelőszövetkezetnél maradt valami érezhető feszültség a tagok soraiban. Ugyanis az új hatalom valamiféle kompromisszumot is meghirdetett a társadalom ama tagjai irányában, akik a megelőző 6-8 esztendőben hátrányos megkülönböztetést szenvedtek a származásuk, vagy a föld-vagyonuk miatt. A hivatalos szóhasználatból eltűnt a kulák kifejezés. Majd felmerült, hogy most már a nagygazdák is bevonhatók a kollektivizálási programba.

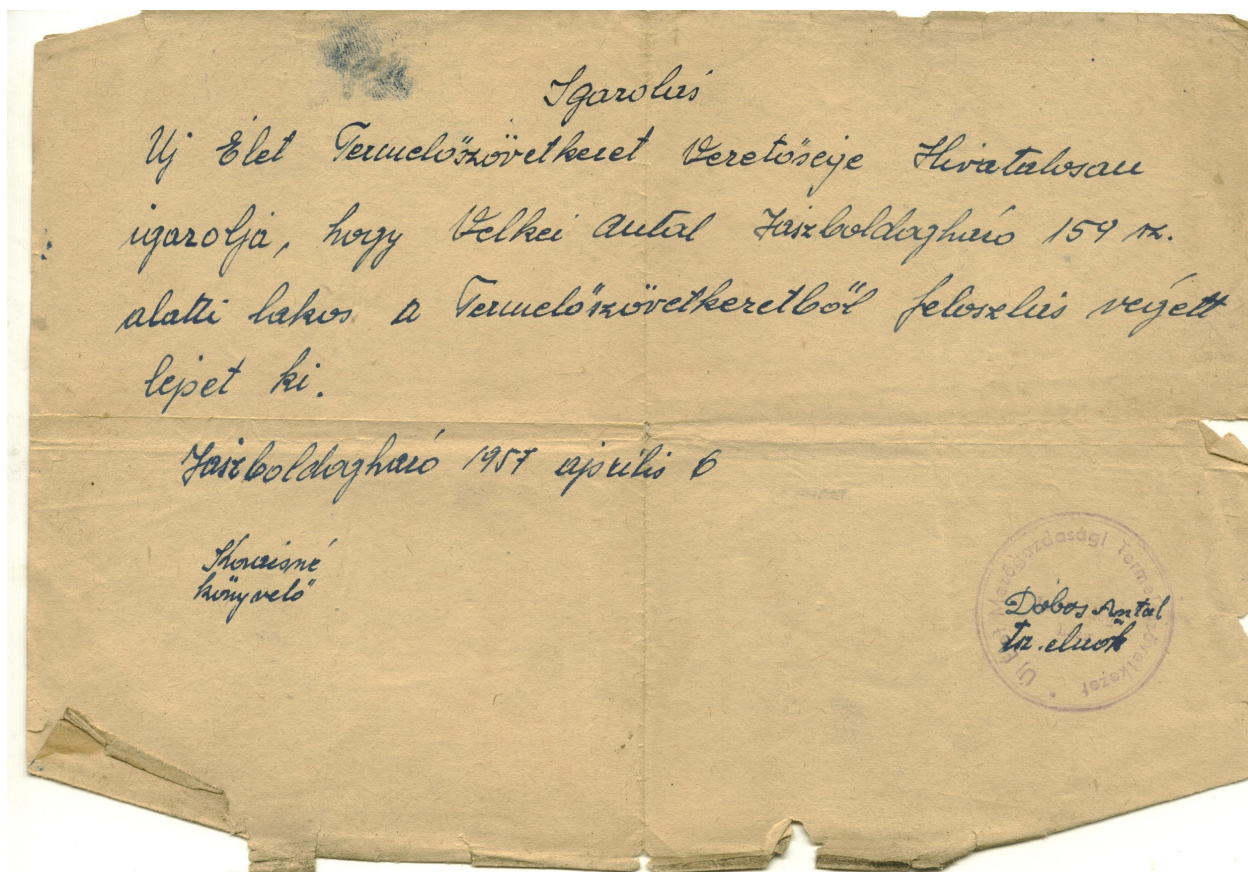
Az Új Élet Tsz nem bírta ki a visszarendeződést

Mint az köztudott volt, e létrejött gazdaság területéről elköltöztették ama családokat, amelyek korábban a kulák-listán voltak. A mostani felfogás szerint ez a döntés helytelen, társadalom-megosztó volt. Felmerült tehát annak indokoltsága, hogy a tanyáikba vissza kell hozniuk a régi tulajdonosaikat. De akkor mi legyen a most ott lakókkal? Hatalmas viták kerekedtek ez ügyben a tagság soraiban. Voltak, akik azt mondták, az idegen tulajdont használók települjenek át oda, ahol eddig a megsértett tulajdonosok laktak. Mások úgy fogalmaztak, nem szeretnének azokkal együtt dolgozni a szövetkezetben, akiknél korábban napszámosként, summásként voltak foglalkoztatva.

Ez utóbbi véleményen volt az édesapám is, aki az apósa, a tanácsházán foglalkoztatott hadirokkant László István esetét idézte, amikor jó 20 évvel korábban fél lábbal sántikálva vett részt a 40 fokos júliusi hőségben, az egyik szomszéd nagybirtokos búzafieldjén a termés összegyűjtésében, s bizony a mulábanak kantára véresre horzsolta a vállát, amint villával emelgette kocsira a nagy súlyú kévéket. E kemény munka után bablevest és krumplistésztát kapott délben a gyepen lévő fa alatti asztalon megterítve, azt viszont megtudta, hogy ugyanakkor a gazdasszony a városból érkezett úri vendégeinek csirke-levest és rántott húst szolgáltat fel a hűvös ebédlőjében.

Mindezeket summázva kijelentette, jómagam sem kíván együtt dolgozni a jövőben azon egykori földbirtokossal, aki ennyire lenézte, megalázta a melós embert

Az ebbéli ellentétek nem csillapodtak, rendeződtek, s a vége az lett, az Új Élet Tsz tagsága, amely jól gazdálkodott, még a 1956-os esztendő végén napirendre tűzte a szövetkezet feloszlását. Amire később sor is került. Édesapám 1957. április 6-án lépett ki a megszűnt közös gazdaságból.

Eredeti dokumentum arról, hogy édesapám, Velkei Antal feloszlás végett lépett ki 1957. április 6-án, a Jászboldogházi Új Élet Termelőszövetkezetből

*

Nos, hát ennyit kívántam én jelenteni a szülőhelyemről, **Jászboldogházáról**, a visszaemlékezés apropóján, jogán. Az 1956-ban történeteket a személyes tapasztalatok, élmények alapján mondtam el, s nem kizárható, hogy a leírt epizódok egyszer talán egy kis mérvadó morzsái lehetnek majd a történelemnek. Amelyet mostanság túlságosan gyakran és könnyen átfestenek, úgymond aktualizálnak. Pedig a múltat nem célszerű újra, az éppen uralkodó hatalom szája íz szerint értelmezni, átideologizálni, amíg élnek annak tanúi, akik még tudnak segíteni a tisztánlátásban.

INFORMÁLJA, KÉRDEZZE, OLVASSA

a **rendszerváltás veszteseinek** készülő
VILÁGHÁLÓS NÉPÚJSÁGUNKAT,

a

FÜGGETLEN

MAGYARORSZÁG -ot **!**

Internetes cím: www.fuggetlenmagyarorszag.hu

E-mail cím: fuggetlenmagyarorszag@fuggetlenmagyarorszag.hu

Levélcím: **6000 Kecskemét, Tinódi u. 6. B/IV/26.**
